

სამხედრო ეთიკა

თინათინ კროპაძე¹

DOI: <https://doi.org/10.61446/mp.3.2024.8487>

აბსტრაქტი

წინამდებარე ნაშრომში სამხედრო ეთიკა წარმოდგენილია, როგორც ეთიკის ერთ-ერთი სახე. სტატიის მიზანია უპასუხოს კითხვებს: რა არის სამხედრო ეთიკა, ზნეობა, მორალი; განსაზღვრულია ქცევის მორალურ ღირებულებებზე მოქმედი ფაქტორები, ზნეობრივი ნორმები, ე. წ. „მორალური ფილოსოფია“ და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ ტერმინები - მორალი და ეთიკა - ხშირად ერთმანეთის მონაცვლეობით გამოიყენება. ერთი მხრივ, არ აქვს მნიშვნელობა რომელ ტერმინს გამოვიყენებთ, რადგან ყოველდღიურ საუბარში ეს სიტყვები ერთმანეთს ანაცვლებენ და, როგორც წესი, ადამიანები იგებენ, რა იგულისხმება კონკრეტულ კონტექსტში. ფილოსოფოსებიც კი, რომლებიც ამ კონკრეტულ სფეროში მუშაობენ, მოცემულ ტერმინებს ურთიერთმონაცვლეობით იყენებენ.

სამხედრო მოსამსახურეებს აქვთ საკუთარი წესები და ქცევის კოდექსი და - ძალზე სერიოზული შემთხვევების გარდა, ყველა დისციპლინურ საკითხს განიხილავენ პროფესიის ფარგლებში.

აღსანიშნავია, რომ თუ სამოქალაქო სფეროში ადამიანები ამბობენ, რომ ისინი ეთიკური დილემის წინაშე დგანან, სინამდვილეში ნამდვილი ეთიკური დილემა მათ რეალურ ცხოვრებაში საკმაოდ იშვიათია. სამხედრო კარიერის განმავლობაში კი, რთულ ეთიკურ დილემას დიდი ალბათობით შეხვდებით. ეს უფრო ხშირად ხდება ომის დროს, რადგან ომში სამხედრო მოსამსახურეებს უხდებათ გადაწყვეტილებების მიღება იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა შეასრულონ ომის კანონები, როგორ დაიცვან ომში მონაწილეობის წესები და, ამავე დროს, დაიცვან თავი და შეასრულონ თავიანთი მისია. გარდა ამისა, ეთიკური გამოწვევები იქმნება სამხედრო ცხოვრების ბევრ სხვა ასპექტთან დაკავშირებითაც, იქნება ეს ომის თუ მშვიდობის დროს.

ეთიკა და მაღალი მორალური სტანდარტები დაკავშირებულია ადამიანის ხასიათთან. იმისათვის რომ ადამიანი იყოს ღირსეული პიროვნება, უნდა ფლობდეს ღირსების ეთიკას. ღირსებები სანდო ჩვევებია, რომლებსაც ადამიანის იდენტობაში აღიბეჭდება. ეს ჩვევები გარდაქმნის და მიმართავს მას სიკეთისკენ. მრავალი ორგანიზაცია და მათ შორის თავდაცვის ძალები, აქცენტს აკეთებს გარკვეულ ღირსებებზე, რომლებიც, მათი აზრით, ღირებული იქნება ორგანიზაციისთვის. ეს ღირებულებები ცხადდება ორგანიზაციის ღირებულებებად.

ნაშრომში ვეცადეთ გადმოგვეცა თუ რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს სამხედრო მოსამსახურეების მიერ დაშვებულ ეთიკურ შეცდომებს; როგორ შეიძლება ხელმძღვანელმა პირმა შექმნას ჯანსაღი ეთიკური გარემო მისდამი დაქვემდებარებულ ორგანიზაციაში; რა კონტექსტური და სიტუაციური ფაქტორებია ამისთვის გასათვალისწინებელი და ა.შ.

საკვანძო სიტყვები: ეთიკა, სამხედრო ეთიკა, მორალი, ზნეობა, სამხედრო სამსახური, ეთიკური დილემა.

¹ სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველო, ს. ეროვნული თავდაცვის აკადემიის, სამეცნიერო კვლევითი ცენტრის მთავარი მეცნიერი, ალტე უნივერსიტეტის პროფესორი, სოციალურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი

Military ethics

Tinatın Kropadze¹

DOI: <https://doi.org/10.61446/mp.3.2024.8487>

Abstract

This paper presents military ethics as one of the branches of ethics. The aim of the article is to answer the questions: What are military ethics, morality and ethics? It defines the factors influencing the moral values of behavior, moral norms, the so-called “moral philosophy” and more.

It is worth noting that the terms “morality” and “ethics” are often used interchangeably. On the one hand, it does not matter which term we use, as in everyday conversation, these words substitute for each other, and people generally understand the intended meaning in a given context. Even philosophers working in this specific field frequently use these terms interchangeably.

Military personnel have their own set of rules and codes of conduct, and - except in very serious cases, disciplinary issues are typically addressed within the professional framework.

It is noteworthy that while in the civilian sphere people may claim to face ethical dilemmas, true ethical dilemmas in real life are relatively rare. In a military career, however, encountering complex ethical dilemmas is highly likely. This happens more often during wartime because service members are required to make decisions on how to comply with the laws of war, adhere to the rules of engagement, protect themselves and accomplish their mission. Additionally, ethical challenges arise in many other aspects of military life, whether during war or peace.

Ethics and high moral standards are closely tied to an individual’s character. To be a virtuous person, one must possess an ethic of virtue. Virtues are reliable habits that become ingrained in a person’s identity. These habits transform and direct individuals toward goodness. Many organizations, including defense forces, emphasize specific virtues that they believe are valuable for the organization. These values are declared as the organization’s core values.

In this paper, we have attempted to illustrate the potential consequences of ethical mistakes made by military personnel, how a leader can create a healthy ethical environment within their organization, what contextual and situational factors must be considered for this purpose and so on.

Keywords: Ethics, Military Ethics, Morality, Virtue, Military Service, Ethical Dilemma.

¹ Chief Scientist of Scientific-Research Center of LEPL-David Agmashenebeli National Defence Academy of Georgia, Alte University professor, academic doctor of social sciences

შესავალი

სამხედრო ეთიკა ბერძნული სიტყვაა (ethikos) და ზნეობას ეხება. ის არის ზოგადი ეთიკის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც შესაბამისობაშია სამხედრო მორალის ნორმებსა და პრინციპებთან, პირადი შემადგენლობის მორალურ-ფსიქოლოგიურ და საბრძოლო თვისებებთან².

სამხედრო ეთიკა სამხედრო მეცნიერების გარკვეულ ფილოსოფიურ პრინციპებს და სამხედრო ფსიქოლოგიას ეყრდნობა. სამხედრო-ეთიკური ცოდნა მწყობრი ზნეობრივ-მსოფლმხედველობრივი პოზიციისა და მხედრული მოვალეობის შეგნების შემუშავებაში გვეხმარება. ამავე დროს, ის საშუალებას გვაძლევს სწორად შევაფასოთ სამხედრო მოსამსახურეების ურთიერთობის სხვადასხვაგვარი ასპექტი, რათა სწორი არჩევანი გავაკეთოთ მშვიდობიანობის და ომიანობის დროს ქცევის ნორმების განსაზღვრისას. სამხედრო ეთიკის დებულებამ ასახვა ჰპოვა სამხედრო ფიცსა და სამხედრო წესდებაში.

ტერმინი „მორალი“ წარმოიშვა ლათინური სიტყვიდან „moralis“, რაც აღნიშნავს ცხოვრების წესს, ნორმას, ჩვევას, ხასიათს, თვისებას, წესრიგს და ა.შ. ეს არის „ზნეობრივი დასკვნა, ზნეობრივი გაკვეთილი, რომელიც რაიმესაგან გამომდინარეობს. მაგ., იგავის მორალი.“³

სიტყვა „ზნეობა“ იგულისხმება ქცევის ჩამოყალიბების ტენდენცია, ხასიათი, ჩვევა, როგორც ადამიანის ისე ცხოველის მიმართ. იგი ასახავს საერთოდ ცოცხალი არსების ქცევის განსაზღვრულობას და მიდრეკილებას. „ზნეობა“ გამოხატავს გარკვეულ დამოკიდებულებას სხვა ადამიანებისადმი, საზოგადოებისადმი. ეს დამოკიდებულება შეიძლება იყოს დადებითი და უარყოფითი. მაგალითად, თუ ადამიანი ეხმარება სუსტს და თანაუგრძნობს გაჭირვებულს, მას ზნეობრივ ადამიანს უწოდებენ, ხოლო თუ იგი სხვა ადამიანს ავიწროებს, ჩაგრავს და უსამართლოდ ექცევა, მაშინ მისი ქცევა უზნეოდ მიიჩნევა. როგორ ვხედავთ, კარგი და ცუდი ქცევაც ზნეობრივ სფეროს მიეკუთვნება. ერთს „ზნეობრივი“ ჰქვია, მეორეს - „უზნეო“.

ძირითადი ნაწილი

ბევრი ადამიანი **მორალს** უყურებს როგორც პირად დამოკიდებულებას კონკრეტული საკითხის მიმართ. მაგალითად, „ჩემი აზრით, მოპარვა არასწორია“. ტერმინ **ეთიკას** კი, ძირითადად ვიყენებთ, როდესაც ვეხებით კარგის და ცუდის სტანდარტს, რომელსაც საზოგადოება ან სოციალური მოცემულობა განასხვავებს. მაგალითად, „ჩვენ გვწამს, რომ მოპარვა არასწორია“. ამ შემთხვევაში ეს აღარ არის პირადი მო-

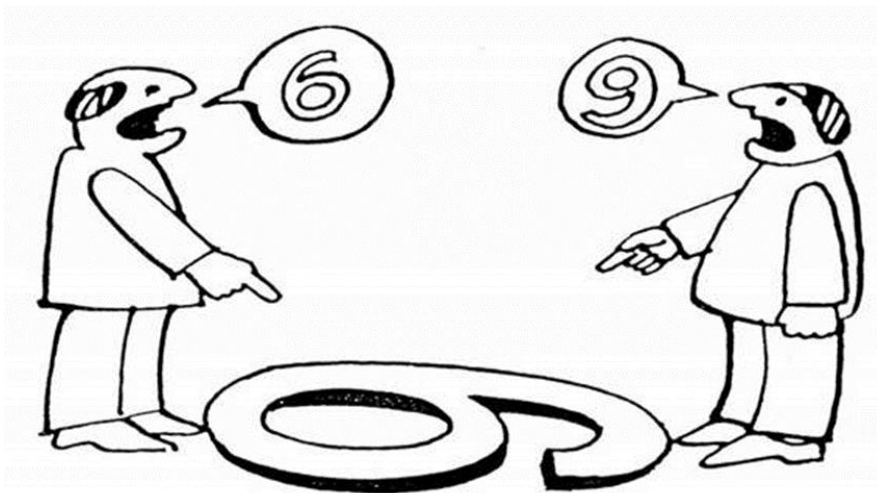
²https://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%AE%E1%83%94%E1%83%93%E1%83%A0%E1%83%9D_%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90

³ <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=26373>

საზრება, არამედ, ჩათვლილია, რომ ეს საზოგადოდ აღიარებული წესია, რომელსაც სხვა ადამიანებიც დაიცავენ.

ეთიკური რელატივიზმის თანახმად, მართალია, ეთიკა და მორალი არ არის უნივერსალური „ფაქტები“, მაგრამ მრავლის მთქმელი ცნებებია. ამ ცნებებს აზრი ეძლევა მხოლოდ კონკრეტული კულტურის ან საზოგადოების ფარგლებში. ეთიკისა და მორალის განსხვავებული აღქმა ცალკეული სოციალური ჯგუფების მიმართ და თვით ამ ჯგუფების შიგნითაც შესაძლებელია არსებობდეს.

სხვადასხვა კულტურაში სწორის და არასწორის შესახებ მოსაზრებები შეიძლება საფუძვლიანად განსხვავდებოდეს. რადგან არ არსებობს ქმედების ან ადათ-წესის განსასჯელად დამოუკიდებელი ან ობიექტური სტანდარტი, შესაძლებელი ხდება ყველა საკუთარი კულტურის შესაბამისად მოიქცეს და თქვას: „ჩემს კულტურაში ეს სწორია და ეს არასწორია“. ამკარაა, რომ სხვადასხვა ადამიანი ერთსა და იმავე მოვლენას სხვადასხვაგვარად უყურებს.⁴

სურათი 1.⁵

ადამიანი ყოველდღიურად უამრავ ქმედებას მიმართავს, მაგრამ ჩაითვლება თუ არა ეს ქმედება ქცევად, დამოკიდებულია მის საზოგადოებრივ ღირებულებაზე, მის შინაარსზე, რასაც პიროვნული მიზნები, განზრახვა და მოტივი განსაზღვრავს. ქცევად შეიძლება ჩაითვალოს მხოლოდ ის შეგნებული მოქმედება, რომელიც სხვა ადამიანების, კოლექტივის თუ საზოგადოებისკენაა მიმართული. მაგალითად, სადესანტო ჯგუფის წევრი თვითმფრინავიდან ხტება პარაშუტით, ეს ქმედებაა, მაგრამ როცა საკუთარ სიცოცხლეს საფრთხეში ჩაიგდებ ჰაერში „შეკედლებით“ პარაშუტდაზიანებულ თანამებრძოლს, ეს უკვე ქცევაა.

⁴ <https://www.kcl.ac.uk/research/the-centre-for-military-ethics>

⁵ <https://www.shutterstock.com/search/point-view-about-6-9>

მაგალითად, ომის დროს ზოგი ტანკით სრესს დაჭრილ მოწინააღმდეგეს და ზოგი პირიქით ტანკს უვარდება ქვეშ, მოძმეთა გადასარჩენად, ეს ყველა ქცევაა, მაგრამ პოლარული ხასიათის, ზოგი ბარბაროსული და არაადამიანური და ზოგიც - კეთილშობილური და ღირსეული. ყოველივე ეს გვაძლევს უფლებას არა მარტო განვასხვავოთ ერთმანეთისაგან „ქმედება“ და „ქცევა“, არამედ მივაკუთვნოთ ეთიკურ სფეროს, სადაც ერთმანეთის პირისპირ დგანან სიკეთე და ბოროტება, მორალური და ამორალური.

ადამიანი როგორც ქცევასაც ახორციელებს, ისეთივეა მისი მორალი. ქცევის მორალური ღირებულება დაკავშირებულია მრავალ ფაქტორზე: 1. **მოტივი**, რომელიც მის საფუძველშია ჩადებული (რისთვის ჩაიდინა ადამიანმა ესა თუ ის საქციელი), 2. **საშუალება**, რომელიც მან აირჩია დასახული მიზნის მისაღწევად (ზოგი საშუალება ამახინჯებს მიზანს), 3. **რა პირობებშია ჩადენილი** ეს მოქმედება (ზოგი ხელსაყრელია, ზოგი - არახელსაყრელი), 4. **როგორია თვით ქცევის შედეგი** - მისი საზოგადოებრივი ღირებულება.

ადამიანს შეიძლება ჰქონდეს დიდი ცოდნა, გამოცდილება და მრავალი სხვა ღირსება, მაგრამ მნიშვნელოვანია, რომ მისი მოქმედება საზოგადოებისთვის სასარგებლოდ და არა საზიანოდ იქნეს გამოყენებული. მაგალითად, ჩვეულებრივ მშვიდობიან პირობებში, ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა კანონით ისჯება, მაშინ, როცა ომის დროს მტრებზე მონადირე სნაიპერი თოფის კონდახზე მის მიერ მოკლულთა აღრიცხვასაც აწარმოებს. ეს თითქოს არაადამიანური მოქმედებაა, მაგრამ მას დიდების შარავანდით მოსავენ. აქედან შეიძლება დავასკვნათ, რომ საზოგადოებრივ-მორალური, ანუ ზნეობრივი ნორმები კონკრეტული სიტუაციით შეიძლება შეიცვალოს და ომმა მისცეს ადამიანს იმის უფლება, რაც კატეგორიულად ეკრძალება მშვიდობიანობის დროს.

სამხედრო პირმა აუცილებლად უნდა იცოდეს, რომ ეთიკა ფილოსოფიური მეცნიერებაა და იგი ადგენს ადამიანთა ზნეობრივ ურთიერთობებს, სოციალურ თუ სამხედრო მოღვაწეობის პროცესში. ზნეობრივი მოვლენები საყოველთაო ხასიათისაა. ვერ დავასახელებთ ადამიანის ცხოვრების ვერცერთ სფეროს, რომელიც შორს დგას მორალისგან. პოლიტიკა, სამართალი, ეკონომიკა თუ სამხედრო მოღვაწეობა - ყველა ექვემდებარება ზნეობრივ შეფასებას.

ადამიანის რაობა ერთ-ერთი ცენტრალური პრობლემაა ფილოსოფიაში; ეთიკის მთავარი საკითხი კი პიროვნებისა და კოლექტივის ან პიროვნებისა და საზოგადოებრიობის ზნეობრივ ურთიერთობათაა კვლევაა. ბუნებრივია, რომ მორალის საშუალებით ხდება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფილოსოფიური საკითხის გადაწყვეტა და ამაში განსაკუთრებით ჩანს ეთიკის, როგორც კონკრეტული ფილოსოფიური ცოდნის კავშირი პრაქტიკასთან, ადამიანების აღზრდასთან. მთელი „მორალური ფილოსოფია“ არსები-თად ადამიანისაკენ, მოქმედებისა და ქცევისკენ არის მიმართული.

მორალი სოციალური ბუნების ანალიზია. ზნეობრივი მოთხოვნები მატერიალური სახით ფორმირდება. მორალი ადამიანთა ქცევების რეგულირების სპეცი-

ფიქური ფორმაა. ის დამყარებულია მოთხოვნილებათა აუცილებლობის შეგრძნებაზე, რომელთა განხორციელების გარეშე შეუძლებელია საზოგადოების ცხოვრება. საზოგადოებაში, რომ არ წარმოიქმნას ქაოსი კოლექტივებს შორის, შეიქმნა გარკვეული წესები და ურთიერთვალდებულებები. ასე შეიქმნა ადამიანთა ქცევების რეგულირების სპეციფიკური ფორმა. ეს ქცევები რეგულირდება საზოგადოების განვითარებასთან ერთად, რომელიც შეესაბამება იმ ეპოქისთვის დამახასიათებელ ცხოვრების განვითარების დონეს.

სამხედრო ეთიკა. „სამხედრო ეთიკა“ ან „სამხედრო მორალი“, მოითხოვს ადამიანისაგან სამხედრო მოღვაწეობისთვის საჭირო განსაზღვრულ თვისებებს, როგორცაა: სიმამაცე, ვაჟკაცობა, გმირობა, სამხედრო ღირსება და სხვა წარმოადგენს სამხედრო მორალის მნიშვნელოვან ასპექტს.

სამხედრო ეთიკა არსებითად მორალური პრინციპებისა და წესების კონცენტრირებული გამოხატულებაა, რომელიც განსაზღვრავს ადამიანის დამოკიდებულებას ქვეყნის თავდაცვისა და სამხედრო ვალდებულებისადმი. სამხედრო ეთიკის კატეგორიული მოთხოვნები დამყარებულია მხედრული ფიცის მორალურ-სამართლებრივ დებულებებზე, მეთაურის ბრძანებაზე და განკარგულებაზე.

სამხედრო მორალის სპეციფიკა მეზრძოლისგან არა მარტო განსაკუთრებული თვისებების მოთხოვნაში, არამედ მათი ფორმირებისა და გამოვლენის განსაკუთრებულ ხასიათშიც მდგომარეობს. სამხედრო ეთიკის სპეციფიკური მოთხოვნაა მეზრძოლის მუდმივი მორალური მზაობა - განახორციელოს შეიარაღებული ძალადობა თავისი ქვეყნის კეთილდღეობისთვის. პროფესიული მორალი, რა თქმა უნდა, არ ცვლის ზოგად მორალურ ნორმებსა და წესებს. პირიქით, მისი შემწეობით, ზოგადსაკაცობრიო მორალის პრინციპები კიდევ უფრო ეფექტურად რეალიზდება, მაგალითად სამხედრო პირის მოღვაწეობის პროცესში უფრო კონკრეტული ხდება სამხედრო წესდებით გათვალისწინებული ნორმები.

არისტოტელე ძველი ბერძენი ფილოსოფოსია, რომელიც ღირსების ეთიკას სწავლობდა. მან განგვიმარტა, რომ ღირსების ეთიკის მთავარი არსი კარგი ჩვევების ხელშეწყობა და განვითარებაა. ხასიათის კარგ თვისებებს ღირსება ეწოდება, ხოლო ცუდს - მანკი. რაც უფრო მეტი ღირსება გაქვს, მით უფრო კარგი პიროვნება ხარ. რაც მეტი მანკი გაქვს, მით უფრო ცუდი ხარ, როგორც პიროვნება. ამიტომ, ხასიათს მნიშვნელობა აქვს.⁶

ოფიცრის ღირსება აღძრავს ადამიანში სურვილს, იბრძოლოს და თავი გასწიროს სამშობლოსადმი, სადაც მეორე ადამიანი სინდისის ქენჯნის გარეშე შეიძლება გაექცეს იგივე სიტუაციას. ამასთან დაკავშირებით, ამ ადამიანს შესაძლოა არავითარი ჩირქი არ მოეცხოს, რადგან ეს არაა მისი ვალდებულება. ხოლო სამხედრო მოსამსახურის ვალ-

⁶ <https://www.kcl.ac.uk/research/the-centre-for-military-ethics>

დებულება სასიკვდილო საფრთხესთანაც რომ იყოს დაკავშირებული, თუ ის ქვეყნის ინტერესებს ემსახურება, მაშინ ის მას აუცილებლად მოეთხოვება. ეს ყველაფერი უდიდეს სოციალურ-მორალურ პასუხისმგებლობას აკისრებს ბრძანების გამცემს. ომის დროს ოფიცერი იყენებს უფლებას მიმართოს შეირაღებულ ძალადობას, რომელიც იძულებითია, მაგრამ აუცილებელია მტრის აგრესიის აღსაკვეთად და საკუთარი პოზიციის შესანარჩუნებლად.

ოფიცერთა საზოგადოებაში განსაკუთრებული სიმკაცრით იცავენ კოლექტივში არსებულ მორალურ ნორმებს. საზოგადოება მტკივნეულად რეაგირებს ოფიცრის მიერ უმნიშვნელო დარღვევის ფაქტზე, ეს დაკავშირებულია იმასთან, რომ მოსახლეობა ხედავს ოფიცერში თავისი ქვეყნის დამცველს და მაღალი თვისებებით შემკულ ადამიანს.

ადამიანი ღირებულებათა სფეროში მცხოვრები არსებაა. მათი მოხმარება და რეალიზაცია შეადგენს მის არსს. ღირებულება საგნის ან მოვლენის მიმართ განიცდება, ღირებულება ხასიათდება არა შინაგანი სტრუქტურის გამო, არამედ, იმიტომ, რომ იგი ჩართულია ადამიანის საზოგადოებრივი ყოფიერების სფეროში და გარკვეული სოციალური მიმართებების მატარებელია. მაგალითად, ჭიქა ერთ შემთხვევაში ღირებული, როგორც სასმისი და მეორე შემთხვევაში - როგორც ხელოვნების ნიმუში.

მრავალი თეორეტიკოსის აზრით, ობიექტი იმდენად ღირებულია, რამდენადაც სუბიექტში გარკვეულ ფსიქიკურ განცდებს წარმოშობს. ზოგიერთისთვის ეს განცდა არის სიამოვნება, სხვისთვის ლტოლვა, ინტერესი და ა. შ.

ადამიანი ქცევას მხოლოდ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად არ მიმართავს. ღირებულებების მიერ წამოყენებული მოთხოვნები ხშირად უფრო სტიმულია მოქმედებისათვის. ღირებულებების დანახვა ადამიანში აღძრავს სურვილს, რომ ის განახორციელოს. იგი ვერ იქნება გულგრილი მათ მიმართ. ღირებულებას არ გააჩნია ხორცის შესხმის ძალა. ეს მხოლოდ ადამიანის შესაძლებლობაა. ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ ეს არის შესაძლებლობა და არა აუცილებლობა, რადგან ღირებულების რეალობად ქცევა - არ მოქცევის საკითხი, ადამიანმა ნების თავისუფლების თანახმად უნდა გადაჭრას. ნება, აუცილებლად თავისუფალი უნდა იყოს, რათა საქციელს ღირებულება გააჩნდეს. თავისუფალი ნება ყოველთვის გულისხმობს არჩევანს: ადამიანს შეუძლია განახორციელოს ან არ განახორციელოს.

ქცევის თავისუფლება ნიშნავს, რომ იგი არ არის იძულებითი, მას მხოლოდ ობიექტური ღირებულებები წარმართავს. ღირებულების განცდა სუბიექტურია და ამიტომ ყველა ადამიანისათვის არის მისაწვდომი, მაშინ როდესაც თვითონ ღირებულების წვდომა და საკუთარი პოზიციის გამომუშავება მხოლოდ პიროვნებას შეუძლია.

ძირითადი ღირებულებების გამოხატვით პიროვნება საზოგადოებას თავის პიროვნულ სახეს აცნობს. ცენტრალური ღირებულების გამოხატვა სოციალური განწყობის მიხედვით, ისეთივე კმაყოფილებას ანიჭებს პიროვნებას, როგორც რაიმე სპეციალური უნარის, ნიჭის გამოვლენა. „მე“-ს გამომხატველ სოციალურ განწყობებს არა მარ-

ტო სინათლე შეაქვთ „მე“-ს წარმოდგენებში, არამედ იდეალის შესაბამისად აყალიბებენ კიდევ „მე“-ს ღირებულებებს.

ცოდნის ანუ გარემოში საორიენტაციო სტანდარტებისა და კოორდინატთა სისტემების მოპოვებაში პიროვნებას სოციალური განწყობები უწყვეტ დახმარებას. ცოდნის ათვისების მოთხოვნილება რა თქმა უნდა არ ნიშნავს იმას, რომ ყველა ადამიანს უნივერსალური ცოდნის მიღების სურვილი უნდა ამოძრავებდეს, მაგრამ იმ მოვლენათა ცოდნა, რომელშიც ჩართულია სამხედრო პირი, მისთვის აქტუალური უნდა იყოს იმ ცოდნის მიღება, რაც მას სამსახურებრივად ევალება (მაგ. სამხედრო წესდება).

სოციალურ განწყობასა და ღირებულებას შორის პირდაპირი შესატყვისობა არ არის. ერთ შემთხვევაში საერთო ღირებულების მქონე წევრებს საერთო სოციალური განწყობები აქვთ, ხოლო მეორე შემთხვევაში - განსხვავებული. მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ „თავისუფლების“ ღირებულება და მისით განპირობებული სოციალური განწყობები სხვა ეროვნებების მიმართ. თუ დავაკვირდებით, „თავისუფლების“ ღირებულება ეფუძნება როგორც პიროვნების ხელშეუხებლობას, ისე სხვა ადამიანების თავისუფლებას და ჩაგვრას.

მოვლენა აღიქმება ღირებულად, თუ ის დააკმაყოფილებს ჩვენს მოთხოვნებს და ჩვენს ცხოვრებას გარკვეულ აზრს მისცემს. თუ რაიმე დასახულია მიზნად, ის თავისთავად მიჩნეულია ღირებულად, რომელიც ფლობს ან თვით მიზნის ღირებულებას ან კიდევ სხვა მიზნის მიღწევის საშუალების ღირებულებას, ესაა - ინსტრუმენტალური ღირებულება. ეს ნიშნავს ადამიანის მოღვაწეობის დეტერმინაციას და, მეორე შემთხვევაში - ღირებულებათა დეტერმინაციასაც უწოდებენ. ღირებულებები ასევე შეიძლება დავაჯგუფოთ მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. სხვადასხვა ეპოქაში განსხვავებული ღირებულებებია. ისინი შეიძლება იყოს სასარგებლო ან საზიანო. ამრიგად, მორალურ ღირებულებებს შეიძლება წარმოადგენდეს ის აუცილებელი მოთხოვნები და პრინციპები, რომელიც საზოგადოების განვითარების ამა თუ იმ ეტაპზე ყველაზე მოთხოვნადია.

მოთხოვნილება, პიროვნება, მოტივი

ადამიანები მკვეთრად განსხვავდებიან იმის მიხედვით, თუ რა მოთხოვნილებებს ანიჭებენ უპირატესობას; რომელი მოთხოვნილებების მიმართ აქვთ დადებითი და უარყოფითი დამოკიდებულება. პირველი ჯგუფის მოთხოვნილება უტილიტარულია, რაც ბუნებრივ მოთხოვნილებას აკმაყოფილებს: საკვები, ტანსაცმელი, საცხოვრებელი და ა. შ. მეორე - სულიერი, რომელიც ადამიანის მაღალ მისწრაფებებს პასუხობს. თავისუფლება, დამოუკიდებლობა, ზნეობრივი სრულყოფა და ა. შ. კვებასა და გამრავლებასთან დაკავშირებული მოვლენები თანდაყოლილია, მაგრამ ადამიანები კონკრეტულ შინაარსს მაინც ცხოვრების მანძილზე იღებენ. ამავე ჯგუფს უნდა მივაკუთვნოთ ცხოვრების მანძილზე არსებული ინდივიდუალური მოთხოვნილებები, როგორცაა: ალკოჰოლი, თამბაქოს მოწევა, ნარკოტიკის მიღების მოთხოვნილება.

მეორე ჯგუფის მოთხოვნილება კულტურის მოვლენებთან ურთიერთობაში ვითარდება. ამიტომ ისინი თავიდანვე სოციალურ ხასიათს ატარებენ და ადამიანის ბუნების საუკეთესო მხარეებს გამოხატავენ. ამ ჯგუფს პირველ რიგში მიეკუთვნება ეთიკური და ესთეტიკური მოთხოვნილება. ეს სულიერი მოთხოვნილებები ადამიანის განვითარების მაღალ საფეხურზე იჩენს თავს.

მოთხოვნილება გარკვეულწილად მოქმედების ტენდენციას შეიცავს, მის დასაკმაყოფილებლად. ეს სიტუაციის თავისებურებებით არის განსაზღვრული და ეს სიტუაცია მომავალ ქცევას კი არ აზუსტებს, არამედ თვითონ მოთხოვნილებასაც. მაგალითად, როდესაც ადამიანს სწყურია და დალევს წყალს, ნათლად ჩანს როგორ ხდება ამ სურვილის დაკმაყოფილება, მაგრამ სათანადო სიტუაციაში წყლის დალევის სურვილი უჩნდება. განწყობის ფსიქოლოგიური თეორიის მიხედვით, მოთხოვნილებისა და მისი შესატყვისი სიტუაციის შეხვედრის დროს, ინდივიდში ხდება მნიშვნელოვანი ფსიქიკური ძვრები, რაც ინდივიდს გარკვეული ქცევისთვის ამზადებს. ინდივიდი გარკვეული მიმართულებით მოქმედების იმპულსს გრძნობს, მას უჩნდება სრულიად კონკრეტული ქცევის შესრულების განწყობა.⁷

ადამიანი პიროვნებაა და მას შეუძლია ისეთი ქცევა განახორციელოს, რომელიც მის მოთხოვნილებებს არ ემსახურება. ამ შემთხვევაში ის განსხვავებულ პიროვნულ ძალებს იყენებს. ქცევა ხშირად ისეთ მოთხოვნილებებს ემსახურება, რომელიც მას შესაძლოა მომავალში გაუჩნდეს. ასეთი ქცევა შესაძლოა სხვისი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას ემსახურებოდეს. მაგალითად, ბრძოლის დროს, მებრძოლი თავის თავზე „იღებს ცეცხლს“, რომ თანამებრძოლებს უსაფრთხოდ გადაადგილების საშუალება მისცეს. ამ შემთხვევაში, პიროვნება ობიექტურ მოვლენებზეა ორიენტირებული.

დასკვნა

ამგვარად, პროფესიული ეთიკა იყოფა სფეროებად, რომელთაგან თითოეული მნიშვნელოვანია და გარკვეულწილად გადაფარავს სხვებს. ესენია: ინდივიდი პროფესიაში, ღირებულებები და სტანდარტები(ან ღირსებები), რომლებიც ჩათვლილია მნიშვნელოვნად ამ პროფესიის წარმომადგენლებისთვის; მომაკვდინებელი იარაღის კონტროლირებული გამოყენება, რაც შეიარაღებული კონფლიქტის კანონი და სამართლიანი ომის ტრადიციას.

სამხედრო მოსამსახურეების მიერ დაშვებულ ეთიკურ შეცდომებს სავალალო შედეგები შეიძლება ჰქონდეს უამრავი ადამიანისთვის, მათ შორის, ადგილობრივი მშვიდობიანი მოსახლეობისთვის და კონფლიქტის ორივე მხარეს მყოფი მებრძოლებისთვის. ეთიკურ შეცდომებს უარყოფითი ზეგავლენა ექნება ორგანიზაციის კულტურაზე, ისევე როგორც სამხედროებსა და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის ურთიერთობაზე.

⁷ Kropadze, T., Factors Determining The Combat Motivation, International journal, Gori, 2022, pp.41-47, ISBN-978-9941-8-5055-4; <https://doi.org/10.61446/ds.1.2022.6458C>, გვ.7

რადგან სამხედრო ეთიკასთან დაკავშირებულ საკითხებს ზოგჯერ ცალსახა პასუხები არ აქვს და, ამავე დროს, არსებობს ფუნდამენტურ საკითხებზე შეუთანხმებლობის უამრავი შემთხვევა, იქმნება აღქმა, რომ „ყველაფერი ფარდობითია“. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ წარმოქმნილ უთანხმოებებს ძირითადად ძალზე ვიწრო ფოკუსი აქვთ. ფილოსოფოსებს და ეთიკის სფეროს წარმომადგენლებს აინტერესებთ რთული მაგალითები, როდესაც ძნელია დანახვა, როგორ უნდა მოხდეს წესების გამოყენება კონკრეტულ სიტუაციაში. რთული სიტუაციების განხილვა შესაძლებლობას მოგვცემს, გამოვიკვლიოთ, თუ რომელი პრინციპის გამოყენება სჯობს კონკრეტულ გარემოებებში და შევაფასოთ სხვადასხვა ინსტრუმენტის ძლიერი და სუსტი მხარეები.

აუცილებელია, რომ ადამიანებს გააჩნდეთ ინსტრუმენტები და უნარები ნებისმიერ სიტუაციაში სწორი გადაწყვეტილების მისაღებად, მიუხედავად იმისა, არიან თუ არა ისინი მზად ამ კონკრეტული შემთხვევისთვის. სამხედრო პრაქტიკოსებმა ყურადღება უნდა მიაქციონ, იფიქრონ და განიხილონ სწორედ ის შეკითხვები, რომლებზეც არ არის თეთრი და შავი პასუხები, სანამ აღმოჩნდებიან სიტუაციებში, სადაც რეალურად მოუწევთ ამ გადაწყვეტილებების მიღება.

სამხედრო ეთიკაში გაერთიანებულია გამოყენებითი ეთიკის სხვადასხვა სფეროები. ის იზიარებს ნებისმიერი სხვა პროფესიული ეთიკის მახასიათებლებს: სპეციალური უნარებს ან მომზადებას, გარკვეულ საჯარო სარგებელს, საკუთარ წესებს/კოდექსს, დამოუკიდებლობას ან ავტონომიას საქმიანობაში.

აღსანიშნავია, რომ კონტექსტმა და სიტუაციამ შეიძლება ზეგავლენა მოახდინოს ეთიკურ გადაწყვეტილებებზე. ინდივიდის თვისებები/ხასიათი მნიშვნელოვანია, მაგრამ არასაკმარისი. კონტექსტის გააზრება ეხმარება ლიდერებს და ორგანიზაციებს თანამშრომლების მხარდაჭერაში, რადგან თუ იტყუებიან და რა ხარისხით იტყუებიან ადამიანები, ძირითადად განპირობებულია სიტუაციური ფაქტორებით. ამისათვის მნიშვნელოვანია ხელმძღვანელი პოზიცია გამოყენებული იქნას პოზიტიური ჯანსაღი გარემოს შესაქმნელად. ქმედებებს შედეგები აქვს, და ხელმძღვანელობა, რომელსაც არ აქვს გაცნობიერებული ცუდი პოლიტიკის გატარების შედეგები, ცუდი ხელმძღვანელობა და ცუდი მენეჯმენტი.

ორგანიზაციაში ინსტიტუციურ ფაქტორებს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. ყველაზე დიდი ზიანი მოაქვთ ადამიანებს, რომლებსაც სჯერათ, რომ სწორად მოქმედებენ. როდესაც ადამიანები გარშემორტყმული არიან გარკვეული ტიპის ქცევით და სიტუაციებით, ისინი ძალიან სწრაფად ხდება მათთვის „ნორმალური“. შეიძლება ვერც კი მიხვდნენ, რომ ისინი არაა „სწორი“.

ამასთან, გასათვალისწინებელი გარემოებებია, რომ მენეჯერებმა სცადონ და წარმართონ რეგულარული დისკუსიები მათ სამუშაო ადგილზე და განიხილონ ეთიკური გამოწვევები და სიტუაციები, რომლებიც შეიძლება მომავალში შეიქმნას. ამგვარად

ფორმირდება ჯანსაღი ორგანიზაციული კლიმატი. ასეთი მიდგომები უკეთ აფიქრებინებს ხელმძღვანელს თუ რა მიდგომა იმუშავებდა მათ ორგანიზაციაში ყველაზე უკეთ.

ბიბლიოგრაფია

- სამსონაძე გ., სამხედრო ეთიკა, რედაქტორი : ნათელა ვასაძე . თბილისი: სამშობლო, 1996.
- პროფესიების საერთაშორისო სტანდარტული კლასიფიკატორი, შრომის საერთაშორისო ბიურო. ქ. ჟენევა. ISCO-0808 I გამოცემა, 2012;
- საქართველოს თავდაცვის ძალების ღირებულებები. საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო. თბილისი, 2020;
- Kropadze, T., Factors Determining The Combat Motivation, International journal, Gori, 2022, pp.41-47, ISBN-978-9941-8-5055-4; <https://doi.org/10.61446/ds.1.2022.6458C>.
- Pfaff, A., "Five Myths about Military Ethics," Parameters 46, no. 3, 2016, doi:10.55540/0031-1723.2754 <https://www.kcl.ac.uk/research/the-centre-for-military-ethics>
- საერთაშორისო მისიები. <https://mod.gov.ge/ge/mission>. ბოლო ნახვა 20.01.2024;
- მღებრიშვილი თ.,
<https://imedinews.ge/ge/sazogadoeba/261127/temur-mgebrishvili-khandzris-salokalizatsiasalikvidatsio-samushaoebi-24saatian-rejimshi-mimdinareobs--magali-temperaturis-gamo-gvaqvs-tskheli-tsertilebi-rasats-qarits-khels-utskobs>. ბოლო ნახვა 20.01.2024;
- საქართველოს კანონი საქართველოს თავდაცვის შესახებ
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28330?publication=20>
- სამოქალაქო განათლების ლექსიკონი.
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=16198>, ბოლო ნახვა 23.10.2024.